

ÉDESAPÁM, Apt Ödön

Édesapám, Apt Ödön, 1901. január 30-án született Adonyban, aztán Székesfehérvárra kerültek, így apám ott érettségizett a Reál Gimnáziumban. Mérnök akart lenni, de az állatok, növények is nagyon érdekelték, hát magánúton latint is tanult. Színes, élményekben gazdag életét bölcs humorral és meggyőződéssel élvezte kilencven évig. Akkor elszívta utolsó reggeli utáni pipáját, s jól végezvén dolgát, délután csendesen elaludt.

Saját magáról, a családjáról nemigen mesélt, így csak itt-ott elejtett képekből állt össze, amit tudok a fiatalkoráról. Apja is, nagyapja is jól beszélt angolul, úgy tudom, mind a kettő Angliában végezte iskoláinak egy részét. Nagynénem is Angliában tanult. Volt valamelyes birtokuk, amelyet elvitt a hadikölcson. Mire elült a por a világháború meg Trianon után, bizony nem sok maradt a három fiúgyerek taníttatására. Apám nem foglalkozott ezekkel a dolgokkal. Azt mondta, nem az számít, hogy ki honnan jött, hanem hogy ki hogyan állja meg a helyét.

Diákkorában futballozott, jobbszélső volt valamelyik városi csapatban. Nehéz elképzelnem futballistaként. Soha életemben nem láttam futni egyetlen lépést sem. Sőt, ha meggondolom, sietni sem láttam soha.

A nyári vakációkat nagyanyja családi birtokán töltötte Környe mellett, Erdőtagyoson. Itt bókászott, bogarászott Pupák nevű háziorvos kuvasz barátjával. Nagybátyja, *Posztoczky Károly* amatőr csillagász volt. Volt egy kis csillagvizsgáló-torony a birtokon, amiben még én is jártam 1949-ben. Apámat minden érdekelte, hát nem csoda, hogy szívesen járt „Tagyosra”. Izgalmas idők voltak ezek, amikor a világon minden csillagász méricskél és azon vitatkozott, hogy van-e galaxis a heliocentrikus Tejúton kívül, vagy csak különböző ködfoltokból áll az egész. Így a tarokk mesterség tökéletesítése mellett a csillagászatba is belekóstolt nyaranta.

A bogárgyűjtés nála a gyerekkorból eredő, életre szóló szenvedély volt. Harmincéves korára összehozta a világ akkoriban egyik legjobb bupresztida gyűjteményét. A British Museum és egy borneói szerzetes volt a két fő cserepartnere. Sok új fajt gyűjtött, és írt le. Egy sincs róla vagy egy családtagról elnevezve. Azt hiszem, tőle ragadt rám az a meggyőződés, hogy a „karrier”, az egyéni pályafutás iránya és mértéke csak ritkán áll egyenes arányban az egyén emberi vagy erkölcsi értékével. A gyűjtemény 1955-ben átkerült a Magyar

Nemzeti Múzeum tulajdonába, amikor a bátyám Rákosi börtönében ült és pénz kellett ügyvédre.

A háború végén önkéntesként beállt a Vörös Hadseregbe, amikor a csehek bevonultak Felvidékre. Mesélte, előfordult, hogy a szekérlőcsbe vagy saroglyába kapaszkodtak és alva meneteltek. A gulyáságyúknak csak szárított sárgarépát főztek. Más nem volt. Soha többet életében nem volt hajlandó sárgarépafőzeléket enni. Azt tartotta, hogy aki megcukrozza a túrós csuszát, meg teszi a sárgarépa-főzeléket, vagy magázza a ci-

A Kisküti erdei vasút a gyulai erdőterületen 1933-ban

gányprímást, attól az embertől óvakodni kell.

A főiskolát már Sopronban kezdte a népszavazások idején. Mint balek vett részt a népszavazással járó cécóban. Innen kapta egyik keresztnévét. Úgy hívták, hogy „Keretes Bulek”, alias „Hadubrand”. A mi időnkben a főiskolán még mindenki ismerte, legalább látásból, a félszemű Kreszló Jóska bácsit, aki valami adminisztrációs feladatot teljesített a dékáni hivatalban. Hát apám ott volt, amikor a Jóska bácsi szemét kiverték.

Sok volt az osztrák agitátor Sopronban, akik titkos gyűléseket tartottak szimpatizáns poncichter házakban. Egy ilyen gyűlés feloszlásával voltak megbízva hárman, egy Pelikán nevű pesti detektív, Kreszló József és apám. Meg-

bízható, első kézből való információim alapján a gyűlés megzavarását a jelenlevők nem fogadták egyöntetű szívéllyel. Tettelegességre került sor. Elég rendes verekedés fejlődött ki. Azt hiszem, erősítés is érkezett. Egy lelkes honpolgár felköltözött egy szekrény tetjére, ahonnan teli dunsztosüvegeket ergetett a tömegbe. A szekrény mellett, az ágy fölött egy nagy beüvegezett Mária-kép lógott a falon. Ezt a képet apám leemelte és a honpolgár fejébe húzta, aki valami csoda folytán nem sérült meg, de moccanni se mert, úgy megcsendesedett, ahogy a hegyes üvegláncokkal a nyaka körül kinézett a Mária-képből. Nem sokkal azután, kendőbe kötött mérlegszúlyal valaki kiverette Kreszló egyik szemét. Erre Pelikán elővette a pisztolyát és a levegőbe lőtt, amitől kitisztult a helyiség.

Kemény, nehéz, vidám, gyönyörű évek lehettek azok ott a főiskolán. Éhes évek. Valamelyik vagány parancsnok révén néhányan részidőben katonás-

kodtak. Időnként éjszakai őrseget álltak a 48-as laktanyában és ezért vacsorát és reggelit kaptak. Később Édesapám Buzsákon a *Zichy* grófnőnél volt részidőben erdész. Innen járt fel a főiskolai előadásokra, meg vizsgázni. Ezért volt 1920-tól 1927-ig a főiskolán. Onnan is jött néhány történet, néprajzi adat.

Amikor egy-egy iskolai turnus után visszament a birtokra, a kocsisgazda részletesen tudósította a héten történtekről, mint például: „a krumplit elvermeltük, az iregi határon befejeztük a szántást, levágtunk egy ürüt a konyhára, a méltóságos grófnénak szedtem három kiló „seggvakarót”. Somogyban így hívják a hecsedlit, s nem is ok nélkül.

Egyszer karácsonykor az uradalmi legénylakásban darvadoztak, iszogattak

a gazdatisztal, a kántortanítóval, meg mit tudom én kívül, amikor már jóval vacsora után leüzent a grófnő, hogy a mérnök urakat elvárja a kápolnába éjfélre. Na, a mérnök urak meg is jelentek, s felültek a kórusra. A kántor szeretett improvizálni az orgonán, bevezető futamokat játszott. Apám valami ismerős melódiát vélt hallani és elbődült, hogy „szeretnék május éjszakáján letépni minden orgonát”. Csak annyi lett belőle, hogy azután a mérnök ura-

Apt Ödön és fia

kat nem hívták éjfélre. Hál' istennek, az arisztokráciában is volt humor, meg emberség.

A főiskolán is voltak vidám napok. Nagy volt a versengés a mérnökhallgatók és a fiatal katonatisztek között. Nagyobb bálók után a két tábor az akkor még meglévő Erzsébet-kerti sörözőben szokott „hígtani”, ami néha késő délelőttig is eltartott. A bál folyamán fellépett vélt vagy valós nézeteltéréseket is itt szokták kiegyenlíteni. Egy alkalommal valamelyik zöldfülű tiszti kardot rántott. Ez persze díszkard volt, nem acél, amit egy öregebb, frontot, hadifogságot megjárt hallgató elkapott, meggörbítette a térdén és úgy adta vissza a csodálkozó fiatalembernek. A meggörbített kard persze nem ment vissza a tokjába, és az egész város egy hétfőig nevette, ahogy a szegény gyerek kivont karddal kullogott haza, végig a Kossuth Lajos utcán, a délelőtti misére menő lányos családok között.

Sok-sok adoma, anekdota lenne híres karakterekről, tanárokról, vizsgákról, esetekről. Ki tudná mindet összeszedni? Lassan, szépen elvesznek, s lesz új nevetnivaló, csak más zamattal. Mint az ötven éve még leírhatatlan eset, ami-

kor az egyik Törökországból jött vendéghallgató segédkezett Sébor professzor úr feleségének. A török kollégák természetesen a kamarásaiktól tanultak magyarul, néha talán kissé túl kollokvialis stílusban. Barátunk zsúrta volt hivatalos Séborékhoz, ahol valami hiba lett a gramofonnal. Tűt cseréltek, ezt csináltak, azt csináltak, mindenki segített, nem ment a gramofon. Egyszer csak megszólal a török, hogy „szárni bele Méltóságos Ásszonyom, áthozom az enyémet”.

Apám vidám fiú volt, de jó tanuló. A növénykörtán volt az egyik erőssége, ezt a szigorlatát hagyta utoljára. Buzsákról jött, s szigorlat előtt a botanikus kertben sétálgatott, ott találkozott *Fehér Dániel* professzorral, akinél a szigorlat volt. Köszöntek és a professzor megállt. Kérdezte, hogy: „Na, mi járatban van itt, Tisztelt Úr?” Apám mondta, hogy szigorlatozni jött. „Nocsak! És bukott már énnálam a Tisztelt Úr?” Apám mondta, hogy még nem. „Na, majd meglátjuk!”-mondta a professzor.

A szigorlaton feladott egy akkoriban aktív tudományos vita tárgyát képező kérdést. Apám jól ismerte a témát. Elmondta, amit az előadáson tanult, és utána mondta, hogy XY svéd tanár szerint pedig ez és ez a helyzet. „Igen?”-mondta Fehér Dániel. „Jegyezze meg Tisztelt Úr, hogy itt Fehér Dániel a professzor, senki más!” Megbukatta. A következő két évben vagy fél tucatszor próbálkozott apám, mindig megbuktatta. Egy alkalommal Fehér professzor épp Svédországban volt tanulmányúton és *Bokor Rezső* szigorlatoztatott. Így lett

apámból erdőmérnök. Különben később jól megvoltak egymással. Apám szerint Fehér Dánielnek kiváló esze és nagyon jó humora volt. Apám néha szinte félt tőle, ha Pesten, az állomáson találkozott, mert Fehér Dániel Sopronig ontotta a jobbnál jobb vicceket, úgy hogy már nem lehetett bírni nevetéssel.

Apám aztán a Herceg Esterházy Hitbizományhoz került Gyulajra erdőgondnokként. Még *Kelle Artúr* professzor nyugdíjba menetele előtt hívták Sopronba, hogy vegye át a rovartan tanzéket. Megköszönte, és azt mondta, hogy ő erdőmérnök akar lenni, nem tanár.

Boldog volt Gyulajon. A család és az erdő volt a mindene, hát mindene megvolt. Jó puskás volt. Sokat kellett, és szeretett is vadászni, de a trófeák sosem érdekelték. Az óbiródi kanászréten lévő illetmény legelőjén elrekesztette a patakot, s betelepítette hallal. Hiit a Koránban, ami szerint Allah a horgászattal töltött időt nem számítja bele az életre kijelölt időbe, hát horgászgatott. Garasházától nem messze, egy déli kitérségen feketedióval kísérletezett, ami úgy néz ki, hogy jól bevált. Ezeknek a gyulaji éveknek a végéről olvashatunk a *Vice Ernő* kollégánk Gyökerek és lombok sorozatban megjelent írásában. Igen, boldog volt Gyulajon. Az emberei szerették, s ő viszont. Innen szeretett volna nyugdíjba menni, de nem úgy lett.

A kommunista rendszerváltás után Gyulajról Szekszárdra helyezték, a dunai ártérbe erdőgondnoknak. Ott vadászattá *József főberceg*, *Mádi-Kovács* professzor, meg *Tomcsányi* kegelymes

Horgászat az Óbiródi-tónál (1940-es évek)

Méretes barcsa Óbíródon a gyulaji erdők szívében (1940-es évek)

úr helyett Rákosi Mátyást, meg Tildy Zoltánt. Ott találkozott újra gyerekkori iskola- és vadásztársával, Széchenyi Zsigmonddal. Zsiga bácsi a fiatal Tildy Zoltán vadászvezetője volt akkoriban, s többször meglátogatott bennünket. Aranyos, jó humorú ember volt.

Ott volt, amikor a gondnokság Borrév nevű motorcsónakján kivitték a fiatal Tildyt a Dunára, jeges récére vadászni. Tildy megszárnazott egy récét, azután jártak körbe vagy húsz percig. Valahányszor lövéshez jutott, a réce egy tized másodperccel a lövés előtt lebukszott. Tildy már kezdett dühbe gurulni, s ezt mondta: „Már tizenbat patronot el-lőttem erre a bűdös dögre, ide meg oda.” Zsiga bácsi a szokott csendes modorában megjegyezte: „Hát, kemény állat a réce.”

Apám nem lett párttag és az ÁVÓ piszkálni kezdte, hogy adjon információt a környezetéről, kollégáiról. Szerencsére Pesten, az állomáson találkozott Bokor Rudi bácsival, és elpanaszolta neki, hogy nem hagyják békén. Rudi bácsi azt mondta, hogy éppen rovartanosra van szükségük az ERTI-ben, jöjjen át hozzájuk. Így került Sopronba 1951 tavaszán.

A Rákosi-kor legsötétebbjét éltük, de Sopronban nem látszott olyan keménynek a sztálinizmus, mint Szekszárdon volt. Édesapámnak meggyőződése volt, hogy „az erdővel nem lehet bűvészmu-

tatványokat produkálni”. Tisztában volt a negyedik dimenzió fontosságával a természeti folyamatok egyenletében, de lelkiismeretes ember lévén teljes odaadással végezte a permetezési kísérleteket, vizsgálatokat. Későbbi életében, amikor valaki megjegyezte, milyen jól bírja az éveket, azt mondta, hogy az ő szervezete úgy át van itatva HCH-val és DDT-vel, hogy neki semmi sem árt. Én azt hiszem, hogy a jó szekszádi bor is közrejátszott valamelyest.

Öt évet töltött az ERTI-ben. Letette a kandidátusi vizsgát. Amikor az akadémia-őrül kezdősködtek a tudományos munkásságáról, Igmándy Zoltán többek közt azt mondta, hogy ha többet akarnak tudni, kérdezzék meg a British Múzeumot. Rábanickre járt horgászni, Partos Tóni, aliasz Pipó és Witt Lajos bácsi voltak a tarokkpartnerei, az én balkeblomat délelőtt tíz körül együtt fejeztük be a Neher tanszéken. Aztán megjött a forradalom. Tudjuk, hogy mi történt. Apám nem akart otthonról eljönni, de úgy adódott, hogy el kellett jöjjön.

Ausztriában herceg Esterházy Pál töretlen nyugdíjogosultsággal mint rangidős alkalmazottat vette vissza, és Lakompachba nevezte ki erdőmesternek. Othontól néhány tíz kilométernyire, végleges nyugdíjas állás, biztos európai jövő. Ott kérte meg a főiskola, hogy jöjjen ki Kanadába rovar- és erdővédelmet tanítani. Kijött. A lakompach-i állást Perla-ki Feri bátyám vette át.

Józan eszű ember lévén alapos gyakorlati tudással, jó tanár lett. Amikor 1961-ben megszűnt a vancouveri Sopron fakultás, állás nélkül maradt. Egy hamis ígéret alapján lekerült Dél-Amerikába. Majd egy évig kosztért és lakásért vigyáztak

Anyámmal Európába hazalátogató gázdagok – főleg németek – lakására. Közben megtanult spanyolul, és bekerült az Integral nevű mérnöki vállalat tervezőosztályára. Egy évet tanított spanyolul erdővédelmet Kelet-Venezuelában, a jusepini egyetemen, utána visszament az Integralhoz utat tervezni.

Régi gyerekkori álma teljesült azzal, hogy az Orinoco deltájában bogarat gyűjtött. Az élet csúnya tréfája volt, hogy Kolumbiába visszajövet, a cucutai repülőtéren ellopták egyik bőröndjüket. A bőröndben nem volt más, mint a kereszt, amivel annak idején megesküdték, meg az Orinoco-deltabeli bogárgyűjtemény. A tolvajnak semmi haszna nem volt. A veszteség pótolhatatlan.

Nyugdíja nem volt. Elmúlt 66 éves, amikor Adamovich Cinke felvette a tanszékére műszerkarbantartó, szertáros és általános fogdmege címen. Így került vissza Vancouverbe.

A matematika mindig érdekelte, hát szabad idejében kidolgozott egy leegyszerűsített módszert a hátrametszésre. Ez akkoriban történt, amikor az új műszerekkel a merevnek hitt földkéreg szinte erraticus mozgásait centiméter pontossággal lehetett mérni egyik hegycsúcstól a másikig.

Hetvenkét éves korában végleg „nyugdíjba” ment. Átköltözött Viktoriába, ahol a kanadai öregségi segélyből még tizennyolc év horgászgatás, va-

Növénykörtan oktatása közben, Kanadában

dásztatás, gyümölcsfaoltás, és pipázgatás után, 1990. november 30-án estefelé szépen elaludt. Hamvait Édesanyámval együtt a gyulaji erdőben, tán száz méterre a Pári út végétől szórtuk szét a tölgyesben. Végre Otthon van!

Apt Kamill
okl. erdőmérnök